

Emmaboda kyrkogård

Emmaboda församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2007

Magdalena Jonsson
Kyrkoantikvariska rapporter 2007, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
EMMABODA KYRKOGRÅRD	?
Kyrkomiljön	?
Kyrkan	?
Kyrkogårdens historik	?
Beskrivning av kyrkogården idag	?
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	?
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET	?
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för värden av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/ begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattar de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/ samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144).

anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Liselotte Jumme och Cecilia Ring vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar.

Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Länge begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravningsbredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska kyrkoprovinsen styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydiskandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinsen pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinsen av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Värendsdelens utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Möre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinarie dömne, inom Linköpings stift. Ordinarie dömnen inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinarie dömnen. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftsindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista härader till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Möre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

EMMABODA KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Begravningsplatsen 1, Emmaboda församling, Emmaboda kommun, Södra Möre härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 2003: 3796 inv

Kyrkomiljön

Emmaboda kyrka är belägen norr om järnvägen några hundra meter från samhällets centrum. Sydost om kyrkan ligger församlingshemmet med samlingslokaler och pastorsexpedition. Granne med kyrkan ligger Emmaboda vårdcentral och Bjurbäcksskolan. Några hundra meter öster om kyrkan ligger prästgården som idag ägs av privatpersoner. Kyrkogården är belägen ca ½ km nordost om kyrkan. Platsen ligger i ett skogsparti mellan två villaområden.

Kyrkan

Emmaboda kyrka är liksom församlingen av ungt datum. År 1939 bröts området runt Emmaboda köping ut ur Vissefjärda församling. Diskussionerna hade påbörjats redan i början av 1900-talet och ett viktigt steg mot en egen församling för innevånarna i köpingen var byggandet av ett församlingshem 1926. Denna byggnad byggdes ut och invigdes 1941 som den nya församlingens kyrka. Ritningarna till det ursprungliga församlingshemmet gjordes av arkitekten Göran Pauli och ritningarna till kyrkobygget av arkitekt Paul Boberg. Kyrkan är omgiven av en kyrkotomt och ligger ca ½ km sydväst om kyrkogården.

Kyrkogårdens historik

När beslutet om att bygga ut församlingshemmet till kyrka hade tagits var det logiskt att också börja planera för att anlägga en kyrkogård. Lämplig mark fanns dock inte i direkt anslutning till kyrkan varför man istället anlade en begravningsplats ca ½ km nordost om kyrkplatsen. Marken donerades till församlingen av kommunen. Marken var inköpt av kronogården Grimmansmåla och omfattade 5000m². Under en tid fanns också ett område i Kimbramåla som alternativ men i december 1939 avgjordes frågan i kommunfullmäktige och man valde då Grimmansmåla. Förslaget till kyrkogårdens utformning ritades av arkitekten Sven Ivar Lind.

Arkitekten Sven Ivar Lind var en av Sveriges ledande arkitekter i mitten av 1900-talet. Han levde 1902-1980 och var bl.a. professor i arkitektur och under en period slottsarkitekt vid Stockholm slott. Bland de byggnader som han arbetade med finns flera kraftstationer med tillhörande samhällen, Råsunda fotbollsstadion, Stadsarkivet på Kungsklippan i Stockholm och restaurang Byttan i Stadsparken i Kalmar. Arbetet med Stadsarkivet övertog Lind efter en av Sveriges främsta arkitekter, Gunnar Asplund, då denne avled. Lind hade i flera år varit Asplunds medarbetare. Gunnar Asplund ritade tillsammans med arkitekten Sigurd Lewerentz Skogskyrkogården i Enskede som kom att stå som förebild för en ny typ av kyrkogårdsanläggningar i Sverige. Uppdraget hade utlyst i form av en arkitekttävling som Asplund och Lewerentz vann 1915. Resultatet, Skogskyrkogården, klassas idag som en viktig milstolpe i modern svensk landskapsarkitektur. De båda arkitekternas ambition när det gällde landskapets utformning var att göra så lite som möjligt. Gångar, terrasser m.m skulle understryka det naturliga landskapet, inte behärska det. Man använde sig också av ett nordiskt växtmaterial med mycket tall och björk. Eldbegängelserörelsen var vid den här tiden på frammarsch och en av förutsättningarna för anläggandet av Skogskyrkogården i Enskede var att man skulle bereda rum för den typen av gravplatser.

Någon typisk skogskyrkogård kan Emmaboda kyrkogård inte sägas vara. Här finns mera av traditionellt utformade kyrkogård med ett effektivt utnyttjande av marken, tydliga kvartersindelningar samt mycket tuktade häckar och trä. Arkitekten har dock använt sig av platsen topografi för att skapa en intressant anläggning. Ritningarna över kyrkogården från 1940 visar att hela det område som idag omfattar kyrkogården var planlagt. Åldern på gravvårdarna visar dock att det var kvarteren A-D samt F som först togs i bruk. På ritningarna finns också markerat placeringen för ekonomibyggnader, bisättningskällare och kapell. Det sistnämnda kom dock aldrig att byggas. Redan då kyrkogården stod klar fanns en eldbegängelseförening i Emmaboda och platser för urngravar iordningställda i kvarter F. Dessa gravplatser var försedda med en kammare av cement över vilken en liggande gravvård placerades. Fler av dessa urnkammare finns kvar än idag. Eldbegängelseföreningen leddes av Gustaf Ahl vilken är en av dem som ligger begravd i kvarter F.

Arbetet med den nya kyrkogården utfördes av Vägbyggnadsfirman Bröderna Hansson. I kyrkogårdens sydöstra hörn byggdes en stiglucka i nationalromantisk stil med murar och ett gavelröst av svartmålat trä. Stigluckans tak belades med spån. Portarna dekorerades med svarvade spolar och ett skuret galler. I Carl Ågrens bok om Emmaboda sägs att den nya kyrkogården fick en entré ritad av fabrikör Arvid Svensson. I ATA finns dock ritningar för stigluckan och där anges Sven Ivar Lind som upphovsman. Kanske bekostades bygget av fabrikör Svensson och där av förväxlingen. Kyrkogården invigdes i september 1941 av kontraktsprosten Arnold Thörn. Ett par månader senare invigdes den nya kyrkan.

Sju år senare, 1948, byggdes ett bårhus på kyrkogården. Det ritades av arkitekterna Paul Boberg och Jörgen Jörgensen. Arbetet utfördes under ledning av byggmästare Erik Johannesson. Vid bårhuset anlades också en plats för uppställning av kistor. Slutningen bakom platsen belades med kalkstensplattor och buskar planterades. Av detta kan man idag ännu se spår men planteringarna underhålls inte längre.

En utvidgning av kyrkogården ska ha gjorts 1961. Troligen menar man med detta att ytterligare ytor på kyrkogården ställdes i ordning och togs i bruk. Det nya området motsvara kvarter E. Kvarterets form och avgränsning är den samma som på Sven Ivar Linds ritningar från 1940-talet men nu anläggs ett system av rygghäckar. Mitt i kvarter E skapades också en anläggning som fick namnet Jesu kropp. Från en springbrunn i kalksten utgår häckar av avenbok i form av ett kors. På de östra och västra "korsarmarna" markeras Jesu sår med höga pelarklippta avenbogar. Vem som ritade den här anläggningen är inte känt. Arbetsbeskrivningen från 1961 är signerad av en H Hast. Den nya delen invigdes av kontraktsprosten Gustaf Pontén. Vid samma tillfälle invigdes också ett kors av granit på kyrkogårdens ceremoniplats. Det är tillverkat av Svensson&Söner AB, en av Emmabodas stenindustrier som bl.a. producerar gravvårdar. Under 1960-talet påbörjades också arbetet med att så in de gravplatser i kvarteren A-C som var belagda med grus samt grusgångarna i kvarter E

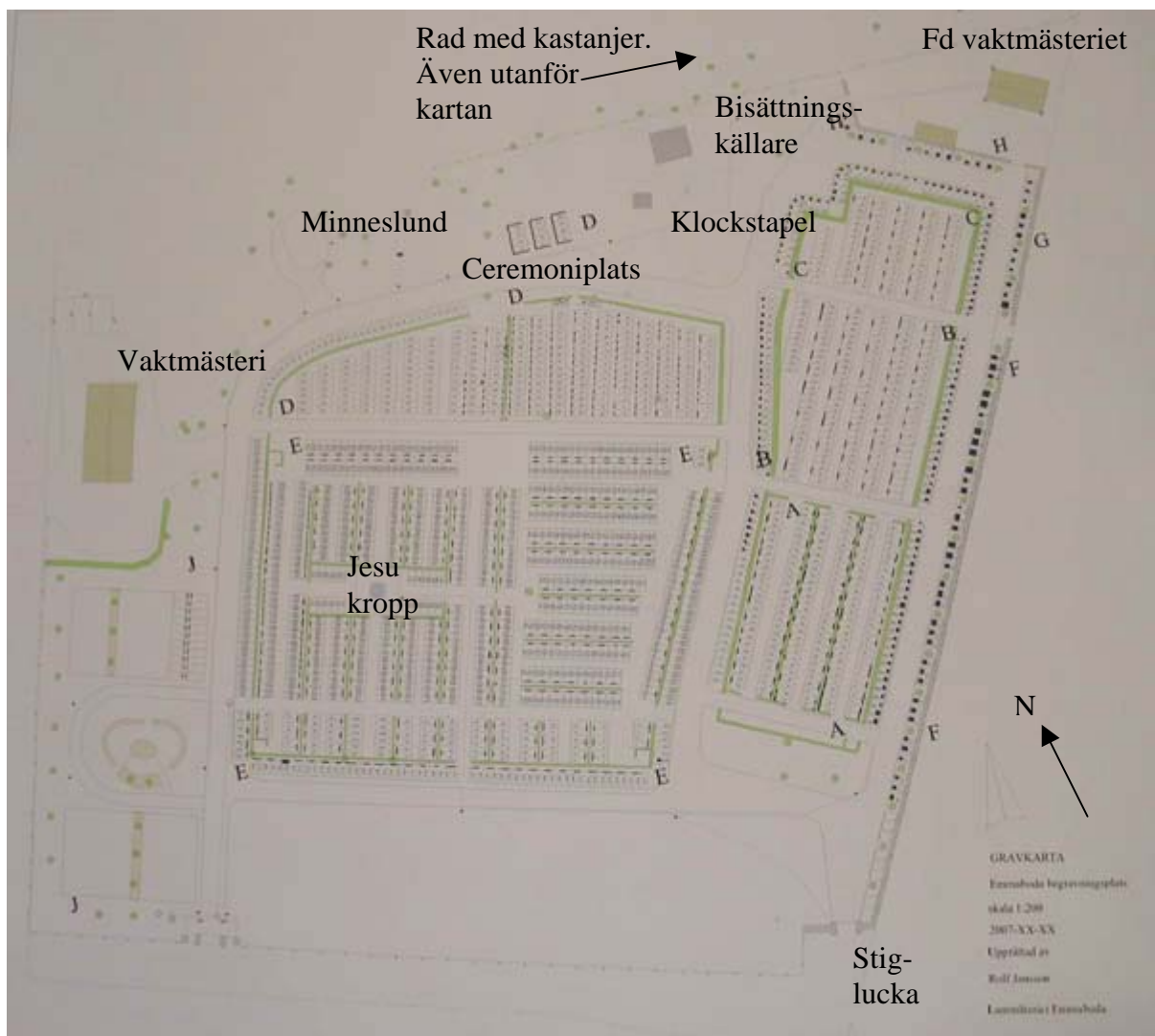
En minneslund anlades och togs i bruk 1985. Minneslunden anlades av kyrkans anställda utan ritningar. Den har med tiden vuxit ut och fått en mera anlagd form än den från början hade.

Efter tillstånd 2001 förändrades kvarter J som tidigare inte använts. Ritningarna gjordes av Landskapsarkitekterna, Växjö – **Kolla!!!!** Kvarteret delades i tre delar. Norra och södra delen av kvarteret har planlagts för kistgravar i ryggtällda rader vända åt öster eller väster. I mitten gjordes en rundel med fontän. Under 2006 har den stenmur som avgränsar kyrkogården i öster lagats med cement och kalkstensplattorna som avtäckar muren har justerats.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Emmaboda kyrkogård är en från grunden anlagd kyrkogård. Det innebär att området har vuxit fram efter en noga fastlagd plan. Området ligger i en svag sluttning mot söder vilket arkitekten som ritade kyrkogården har utnyttjat. Flera av kvarteren avgränsas av häckar. I det största kvarteret, kvarter E, är häckar planterade mellan raderna av gravvårdar, sk rygghäckar. Gravkvarteren är idag i stort sett insådda med gräs. Uttrycket är lågt, enhetligt och sammanhållet. Majoriteten av kvarteren är anlagda för kistgravplatser. Urnplatserna har passats in i kvarterens ytterkanter eller som i öster mot kyrkogårdens mur. Kvarter D började användas som linjegravsområde på 1940-talet. När företeelsen försvann under 1960-talet fortsatte man att använda området för enkelgravar vilket gör att det även fortsättningsvis fick samma karaktär som linjegravsområdet. I den norra delen av kyrkogården finns, från väster till öster, minneslund, ceremoniplats, klockstapel, bisättningskällare och f d vaktmästeriet. I nordväst och i söder finns områden med naturmark som idag inte används för gravsättningar. Tillsammans med det omgivande skogspartiet hjälper de till att av skärma kyrkogården och dämpa trafikbuller.

Karta över Emmaboda kyrkogård.

Omgärdning

I söder: Kallmurad halvmur av kvaderhuggen granit.

I öster: Stenmur av fältsten. Uppmurad med cement och avtäckt med plattor av kalksten. På flera ställen är murgröna eller vildvin planterade.

I norr: Stenmuren lik den i öster fortsätter ett stycke utmed den norra gränsen. Därefter tar en låg kallmurad halvmur vid. I höjd med granitkorset upphör denna.

I väster: Stödmur av kallmura kvaderhuggen granit som mot söder övergår i halvmur. På en del av stödmuren står ett träplank.

Runt stora delar av kyrkogården, t ex uppe på murarna, är elstängsel draget för att hålla ute rådjuren från kyrkogården.

Kyrkogårdens mur i söder. (KI Emmaboda kyrkog 059) Stigluckan i sydost. (KI Emmaboda kyrkog 058)

Ingångar

Kyrkans båda huvudingångar finns i söder. Ingången i sydväst har dubbla moderna, svartmålade smidesgrindar mellan murade portstolpar. Stolparna är av kvaderhuggen granit och avtäckta med kalkstensskivor. På var sida om den dubbla grinden finns en mindre grind, också den av svartmålat smide.

Vid ingången i sydost finns en stiglucka. Väggarne är murade av kvaderhuggen granit. Överbyggnaden av trä har en hög resning och tak klätt med spån. Hela överbyggnaden är målad i svart. Även portarna är av trä och svartmålade. De är rikt dekorerade med gallerverk och svarvade spolar.

I stenmuren mot öster finns en ingång och mot nordost finns tre ingångar. Dessa har alla dubbla eller enkla svartmålade dörrar med smidda gångjärn.

Ytterligare en ingång till kyrkogården finns i anslutning till vaktmästeriet i väster. Denna ingång markeras inte med någon grind.

Vegetation

Trädkrans: Kyrkogården saknar en sammanhängande trädkrans. I väster är en rad med björkar planterade. Flera björkar växer också utmed kyrkogårdens södra mur. I öster är lindar planterade

Övrigt: I flera av gravkvarteren är häckar av sorterna häckoxbär och avenbok planterade. I kvarter E är två hängaskar planterade och en ?I kvarter D står en ?lönn. På flera ställen på kyrkogården växer björkar. Vid ingången i sydost är rhododendron planterade och här växer också en stor bok. På den nyligen anlagda området kvarter J är rönnar planterade i rabatter med näva. I kvarterets norra del finns en syrenhäck som skärmar av mot vaktmästeriet.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

Gångarna förbinder kyrkogårdens olika delar och avgränsar de olika gravkvarteren. Gångarna är idag belagda med grus. Några av de gångar som tidigare gick igenom kvarter E har såtts in med gräs.

En av kyrkogårdens grusgångar. Till vänster kv B och A, tillhöger kv E. (KI Emmaboda kyrkog 050) Minneslundan från söder. (KI Emmaboda kyrkog 048)

Gravvårdstyper

De äldsta gravvårdarna på kyrkogården är från 1940-talet. Vid den här tiden införde flera kyrkogårdar restriktioner när det gällde gravvårdarnas höjd. Det förefaller man ha gjort även på Emmaboda kyrkogård. Här finns inga av de höga stående gravvårdar som är så typiska för tiden kring sekelskiftet 1900. Istället är vårdarna låga och rektangulära. Typiska drag för 1930- och 40-talets vårdar är de parställda kolonnerna och de raka eller flackt triangulära krönen. Materialet är främst grå och svart granit. Hos enstaka vårdar märks traktens stenhuggartraditioner. Det märks också en skillnad mellan gravvårdar på köpta gravplatser och linjegravplatser. Linjegravvårdarna har samma former och dekor som de köpta gravplatsernas vårdar men är mindre och enklare till sin utformning. Under 1960-70-talen blev gravvårdarnas utformning än mera enhetligt rektangulär. Dekoren blev också enklare. Vanliga är blommor, tallungar och soluppgångar. Under 1990- och 2000-talet har gravvårdarnas form blivit friare och dekoren mer varierad och personlig. Även urngravplatsernas vårdar har genomgått en liknande förändring. Vårdarna på urngravplatserna är alla liggande. De äldsta vårdarna från 1940-talet är rektangulära eller kvadratiska plattor. Under de senaste årtiondena har formerna blivit friare och naturstenar har blivit vanliga. Bland de äldsta gravvårdarna finns på fler vårdar den dödes yrkestitel angiven. Under 1960-talet blev det allt ovanligare. Det märks också tydligt att Emmaboda inte är en landsbygdskyrkogård. På endast ett fåtal gravvårdar är den dödes hemort angiven. För människor i en stad eller ett samhälle var det inte viktigt att tala om varifrån man kom eftersom det var en självklarhet. På några gravvårdar anges att den döde avlidit innan kyrkogården i Emmaboda anlades. Man vet att i några av dessas fall har kvarlevor flyttats från andra kyrkogårdar i trakten eftersom det funnits en stark önskan om att få bli begravd på just Emmaboda kyrkogård.

Minneslund

Minneslundan började användas 1985. Anläggningen har vuxit fram efterhand, men platsen ger idag ett samlat intryck. Platsen är förlagd till en del av den lövskogsäng som finns utmed kyrkogårdens norra gräns. In till platsen leder en grusgång. Ytan för urnsättningar är insådd med gräs och markeras av en stenram. I den norra delen av denna yta finns en sten med

inskriftionen: ”Stilla ock mitt stoft må gömmas i den tysta jordens famn. Må jag ej av vänner glömmas där jag vilar utan namn”. I anslutning till platsen finns sittbänkar, perennrabatt, ställ för vaser och skåp för gravljus. De båda sistnämnda är av svart smide och tillverkad av en lokal smed vid namn Blom.

Byggnader

I slutningen på den norra delen av kyrkogården ligger den bisättningskällare som ritades av arkitekterna Boberg och Görgensen. Byggnaden sticker bara till viss del upp över marknivån och smälter in genom att taket är belagt med grästörv. Väggarna är av betong som utvändigt är målat i grått och invändigt i vitt. Även innertaket är målat i vitt. Golvet är belagt med rödbruna plattor. Dörrarna är av trä och fernissade. Ner till ingången leder en brant stentrappa med räcke och handledare i svartmålat smide. På var sida om trappan är en hög tuja planterad. Bisättningskällaren har idag ingen funktion.

Klockstapeln stod klar ? Den är ritad av ? och uppförd i trä. Sex kraftiga stolpar bär upp en huv klädd med träspån. Allt är målat i svart. Tanken är att stilmässigt skapa en överrensstämmelse med stigluckan från 1940-talet. I klockstapeln hänger en klocka gjuten? Av?

I kyrkogårdens nordöstra spets, utanför stenvuren i norr, ligger det f d vaktmästeriet och ett förråd med torrdass. Vaktmästeribyggnaden är uppförd i gult tegel med ett flackt sadeltak belagt med papp. Dörrarna är målade i brunt och fönsterkarmarna i vitt. Förrådet ligger i liv med kyrkogårdsmuren. Det har svart träpanel och ett pulpettak belagt med korrugerad plåt. Ingen av byggnaderna används idag.

En ny byggnad för vaktmästeri och förråd uppfördes ?. Byggnaden har stående mörkgrön träpanel och ett sadeltak belagt med svartmålad korrugerad plåt. Dörrar och fönster karmar är svarta medan foderna är vita. Byggnaden rymmer garage, verkstad, personalrum och kontor.

Klockstapeln och tillhöger om den bisättningskällaren.
(KI Emmaboda kyrkog 014)

Ceremoniplatsen med korset av röd granit.
(KI Emmaboda kyrkog 049)

Övrigt

Öster om minneslunden finns en ceremoniplats med ett stort kors av röd granit tillverkat av Svensson&Söner AB. Korset sattes upp 1961. På platsen finns också ett ställ där man under en minnesstund i samband med urnsättning kan placera urnan. Stället är av svartmålat smide och tillverkat av en lokal smed vid namn Blom.

Utanför kyrkogårdsmuren i norr finns en planterad rad av kastanjer. De står helt utanför kyrkogårdens planlagda område men förefaller ha varit tänkta som en del i någon form av anläggning som man idag inte kan se några spår av. Planteringen finns inte med på Sven Ivar Linds ritning från 1940 så när den tillkommit är osäkert.

Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning Kvarter A-C samt F-H

Allmän karaktär

Kvarteren ligger i kyrkogårdens östra del och utgör merparten av det område som togs i bruk på 1940-talet. Kvarteren A-C är anlagda för kistgravplatser. I kvarter A är gravvårdarna placerade i ryggställda rader vända mot öster eller väster med häck av avenbok emellan. Gravvårdarna i kvarter B och C är placerade i rader vända mot öster. Runt de tre kvarteren går en bred grusgång och genom området går mindre gångar som skiljer de tre kvarteren från varandra. Även en häck av avenbok är planterad utmed de stora gångarna. På utsidan av denna häck, mot gångarna är urngravplatser ordnade. Bland kistgravarna kan man se att de som köpt sin gravplats här själva har fått välja ut var man ville ha sin plats. Urngravplatserna däremot har tagits i bruk kronologiskt.

Kvarteren F-H är anlagda för urngravplatser. Kvarteren är ordnade mot kyrkogårdens mur i öster och nordost. Gravvårdarna är därför alla vända ut emot gången. Mellan gravplatserna är lindar planterade. Bland de äldre gravplatserna i kvarter F och G har man kunnat välja vilken gravplats man ville ha. Flera av gravplatserna i dessa båda kvarter är anlagda med en sk urnkammare. Under marken finns en kammare gjuten i betong i vilken man placerar urnorna. Kammaren täcks sedan av gravvården i form av en gravhäll.

I förgrunden kvarter C. Bilden är tagen från norr.
(KI Emmaboda kyrkog 053)

Till vänster urnområdena G och F. Till höger syns linjegravvårdar i kvarteren C, B och A. Bilden är tagen från norr. (KI Emmaboda kyrkog 054)

Gravvårdstyper

De äldsta gravvårdarna från 1942 vid en kistgravplats finns i kvarter B och C medan den äldsta daterade gravvården bland urngravplatserna är från 1952. Gravvårdarna på kistgravplatserna är låga med tidstypisk dekor. Några gravvårdar är extra breda för att markera status. Det finns också ett par exempel på mera påkostade liggande hällar. En av dessa omgärdas fortfarande av stenram men platsen är insådd med gräs. Samtliga gravvårdar vid urngravplatserna är liggande. De äldsta av dessa vårdar är strikt rektangulära eller kvadratiska. De yngre vårdarna har en mera varierad utformning med mjukare former. Bland de äldre vårdarna, såväl i kvarter A-C som i F-G är materialet främst grå och svart granit.

Bland de yngre vårdarna är också röd granit vanlig samt naturstenar. På ett fåtal vårdar finns den dödes hemort angiven. Däremot är titlar inte ovanliga. Titlarna berättar om vilka näringar och typer av service som fanns i Emmaboda vid den här tiden. Här märks en övervikt för titlar som kan kopplas till stenindustrin, järnvägen och glasindustrin. Exempel på titlar är hyttmästare, stenhuggare, stationsmästare, folkskollärare, rörentreprenör och vägtillsyningsman.

Möbelfabrikören Oscar Carlssons påkostade gravhäll i kvarter A. (KI Emmaboda kyrkog 023)

Gustaf Ahl och hans maka Marias urnkammare från 1942. Gustaf Ahl var ordförande i eldbegängelserörelsen i Emmaboda. (KI Emmaboda kyrkog 007)

Köpmännen Jaensson och Johanssons gravplats i kvarter B. (KI Emmaboda kyrkog 027)

Övrigt

I kvarter A ligger Oscar Carlsson och hans maka Ann-Marie begravda. Oscar Carlsson var från byn Lindehult och startade företaget Emmaboda möbelfabrik.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren A-C och F-H utgör en stor del av det område på Emmaboda kyrkogård som först togs i bruk. Kvarteren, såväl de för kistor som för urnor, har en för tiden typisk utformning. Det är lågmäلت, enhetligt och strikt ordnat. En intressant detalj är de urnkammare som finns bevarade. Dessa förekommer på några ställen i länet t ex Norra kyrkogården i Kalmar. Denna typ av gravplatsanordning förekom under några decennier i mitten av 1900-talet. Hos flera gravvårdar finns främst genom förekomsten av yrkestitlar person- och lokalhistoriska värden.

Att Emmaboda varit ett centrum för stenindustrin i Kalmar län framgår också genom titlar men också genom utförandet hos ett fåtal vårdar.

Kvarter D

Allmän karaktär

Kvarter D ligger på den norra delen av kyrkogården. Kvarteret avgränsas i norr av grusgång och häck av avenbok. I söder utgör en grusgång gräns mot kvarter E. Utmed denna gång, mitt i kvarteret står en lönn. Här finns också en häck av avenbok. Kvarteret är anlagt för linjegravar vilket det också användes för så länge systemet med linjegravar eller allmänna gravar som de också kallades för fanns kvar. De allmänna gravarna uppläts kostnadsfritt på 25 år och de döda begravdes kronologiskt efter varandra. Det gjorde att familjemedlemmar inte blev begravda bredvid varandra. När detta system togs bort på 1960-talet fortsatte man dock att använda kvarter D för ensamgravar. Det har gjort att även de yngre delarna av kvarteret i viss mån har samma karaktär som de äldre. Gravvårdarna är placerade i rader. I den östra delen av kvarteret är de vända mot öster och i den västra mot väster. I väster finns också flera gravplatser som ännu inte tagits i bruk. Mot gången i norr är platser för urngravar inritades på gravkartan men dessa har ännu inte tagits i bruk.

Till kvarter D hör också tre större familjegravplatser mellan ceremoniplatsen och klockstapeln. Det är påkostade gravplatser omgärdade av stenramar och belagda med grus.

Kvarter D till vänster i bild och till höger kvarter E. Bilden är tagen från väster. (KI Emmaboda kyrkog 018)

De tre påkostade gravplatserna i norra delen av kvarter D. (KI Emmaboda kyrkog 015)

Gravvårdstyper

Linjegravvårdarna från 1940-50-talen är på flera sätt typiska för sin tid. De är små, enkla och med en dekor och utformning lik de köpta gravplatsernas vårdar från samma tid. Den äldsta av gravvårdarna från 1941 är dock lite större än övriga vårdar från samma tid. På stenen står "Här vilar den förste på denna kyrkogård begravne Olaus Fredriksson (f) 19/12 1861 (d) 31/10 1941". Kanske ville man från församlingens sida markera den viktiga händelsen att samhällets kyrkogård togs i bruk och bidrog ekonomiskt till gravvården. Majoriteten av de äldre vårdarna är av grå eller svart granit. Det finns också en vård av målad svart plåt, en stenvård vars framsida är inklädd med någon form av plåt samt ett kors av marmor. Även gravvårdarna av yngre datum är lika vårdar från samma tid och här överrensstämmer även måtten på stenarna. Materialet är grå, svart eller röd granit. I hela kvarteret finns flera barngravar. Att ange den dödes hemort är ovanligt men det finns ovanligt många titlar för att

vara ett linjegravsområde. Samtliga titlar är kopplade till hantverk av olika slag t ex gjutare, snickare och bergsprängare.

De tre gravplatserna norr om det egentliga kvarter D har alla mycket breda och påkostade gravvårdar. På två av vårdarna finns porträttmedaljoner av sten eller brons. Alla tre omgärdas av stenram och är belagda med grus.

Typiska linjegravvårdar i de äldre delarna av kvarter D. (KI Emmaboda kyrkog 037)

Kyrkogårdens äldsta gravvård från 1941 över Olaus Fredriksson. (KI Emmaboda kyrkog 035)

Övrigt

De tre påkostade gravplatserna i kvarter D tillhör alla välkända familjer i Emmaboda. Längst i väster har fabrikör Arvid Svensson sin familjegrav. Han var en av de fyra bröderna Svensson som startade Bröderna Svenssons stenhuggeri. År 1947 lämnade Arvid företaget och startade istället AB Emmaboda gravvårdsindustri, Svensson&Söner.

Den mellersta gravplatsen tillhör hans bror Fritz Svensson som alltså också var en av grundarna av stenindustrin i Emmaboda.

Gravplatsen längst i öster tillhör fabrikör E R Johansson. Han donerade tillsammans med Anna Johansson pengar för anläggandet av Ersjön. Erik Johansson drev maskinaffär och bilverkstad och blev med tiden också bilförsäljare i Emmaboda.

Kultuhistorisk bedömning

Kvarter D var det kvarter där den första begravningen på den nya kyrkogården gjordes. Här anlades ett linjegravsområde i tidstypisk stil och under senare årtionden har området använts för ensamgravar. I det fortsatta bruket av kvarteret bör de äldre delarna av linjegravsområdet bevaras. Området är väl sammanhållet och tydligt att avläsa. Linjegravsområden och de vårdar som ingår i detta har ett socialhistoriskt värde i förhållande till de köpta gravplatsernas vårdar. I kvarter D förstärks detta av att även kyrkogårdens mest påkostade gravvårdar finns inom kvarteret. De tre gravplatserna i norra delen av kvarter bör bevara sin utformning med grus, stenramar och påkostade gravvårdar. Hos dessa gravvårdar finns stilhistoriska, hantverksmässiga och lokalhistoriska värden att värna.

Kvarter E

Allmän karaktär

Kvarter E är kyrkogårdens största kvarter. Merparten av gravvårdarna är ryggställda med häckar av häckoxbär eller avenbok emellan. Det finns också ryggställda rader av vårdar utan häckar emellan. Majoriteten av vårdarna är vända mot öster eller väster. I mitten av kvarteret finns anläggningen Jesu kropp med ett brunnskar murat av kalksten och en korsformad

plantering avenbokshäckar med Jesu sår markerade som formklippta pelare av avenbok. I kvarterets södra del är två ? planterade och i den östra en hängask. I anslutning till brunnen finns planteringar där det tidigare växte rosor men där det idag växer ölandstok och sommarblommor. De låga häckarna ger kvarteret ett enhetligt intryck samtidigt som de enskilda gravplatserna skärmas av.

Gravvårdstyper

Den äldsta gravvården i kvarteret är från 1964 och området har efter det tagits i bruk efter hand. Majoriteten av vårdarna är från 1970-90-talen. De är låga och rektangulära till sin utformning. De allra flesta är stående men enstaka vårdar är också liggande. Ortsnamn är här vanligare än i de äldre kvarteren medan titlar förekommer i ungefär samma utsträckning. För den här tidsperioden finns det ovanligt många titlar. Till skillnad från kvarter D märks här bland titlarna en övervikt för mera akademiska yrken som redaktör, sjöingenjör och länsskogvaktmästare.

I södra delarna av kvarter E har en av grusgångarna såtts in med gräs. (KI Emmaboda kyrkog 046)

Brunnskaret med fontän i mitten av kvarter E samt de fyra formklippta pelarna av avenbok som ska symbolisera Jesu sår. (KI Emmaboda kyrkog 061)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter E togs i bruk under 1960-talet och liksom övriga kvarter fått en utformning typisk för sin tid. Rygghäckar blev vanligt på kyrkogårdarna i mitten av 1900-talet. Då frångick man också traditionen att begrava i öst-västlig riktning. I kvarter E är det underordnat den arkitektoniska utformningen i kvarteret. I det fortsatta bruket av området är det önskvärt att denna arkitektoniska utformning bevaras.

Kvarter J

Allmän karaktär

Kvarter J är det kvarter som senast har ställts i ordning på kyrkogården. Ytor för kistgravar är iordningställda i norra och södra delen av kvarteret. I mitten finns en plats omgiven av spirea häckar där man kan slå sig ner på en bänk. I mitten av området finns en sten med en fontän samt en perennrabatt. Runt platsen går en grusgång in till fontänen leder en gång belagd med smågatsten. Kvarteret är i övrigt insått med gräs. I två långsträckta rabatter har en sorts näva planterats tillsammans med en sorts rönnar. Vid de gravplatser som hittills tagits i bruk har gravvårdarna placerats i ryggställda rader vända mot öster eller väster.

Gravvårdstyper

De äldsta gravvårdarna i kvarteret är från 2003. Vårdarna är låga. Formerna är lite friare och inte enhetligt rektangulära. Dekoren blir ibland personlig med symboler som visar på den dödes intressen. Här finns inga vårdar där den dödes hemort anges eller yrkestitlar.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter J är det senast anlagda området på kyrkogården. Området skiljer sig från den övriga kyrkogården genom att ett mer varierat växtmaterial använts.

Kvarter J från sydväst. (KI Emmaboda kyrkog 021)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

Emmaboda kyrkogård anlades i en tid när Emmaboda växte. I mitten av 1920-talet stod församlingshemmet i Emmaboda klart. Församlingshemmet byggdes 1941 ut till kyrka. Parallellt med bygget av kyrkan påbörjades arbetet med att anlägga en kyrkogård. För det växande samhället Emmaboda var kyrkan och kyrkogården en viktig markering gentemot den gamla socknen Vissefjärda. Den nya kyrkogården anlades en ca ½ km nordost om kyrkan. Vid den här tiden låg området i utkanten av samhällets bebyggelse. Anläggningen ritades av den riksbekante arkitekten Sven Ivar Lind.

I Kalmar län anlades få nya kyrkogårdar vid den här tiden. Ett närbeläget undantag är Nybro kyrkogård som stod klar 1937. Vanligare är att kyrkogårdar har utvidgats under 1930- och 40-talen vilket ofta skedde med ett stort mått av anpassning till den befintliga kyrkogården. Vid anläggandet av en ny kyrkogård fanns möjlighet att anamma nya influenser. De klassicistiska principerna hade starkt påverkat de svenska kyrkogårdsanläggningarna sedan början av 1800-talet. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kom nya influenser som ledde fram till utformandet av skogskyrkogårdarna. Emmaboda kyrkogård är anlagd i brytningstiden mellan dessa båda stilar men de klassicistiska dragen är mest framträdande i anläggningsformen. Gravkvarteren är strikt ordnade och tydligt avgränsade vilket ger ett effektivt utnyttjande av området. Drag från skogskyrkogårdarnas anläggningsform finns i valet av inhemskt växtmaterial och hur man utnyttjat områdets topografi för att skapa variationer och smälta in i omgivningen. I det fortsatta bruket av kyrkogården är det viktigt att bevara denna anläggningsform.

Känslan av brytningstid finns också i mötet mellan, för 1930-talet, gamla och nya begravningskick. På kyrkogården finns ett linjegravsområde i gammal stil vars äldsta gravvård är från 1941. Linjegravsområdet representerar 1800-talets begravningskick medan de äldsta urngravplatserna i kvarter G och F representerar den nya tidens syn på begravningen. Båda företeelser är viktiga delar av kyrkogårdens historia. Därför bör de äldre delarna av dessa kvarter bevaras.

Till kyrkogård avsattes från början ett större markområde. Inom detta har sedan kvarter ställts i ordning efterhand som man har behövt nya gravplatser. Det gjordes 1961 och 2001. I de yngre kvarteren har man konsekvent valt att placera gravvårdarna i ryggställda rader med eller utan häckar emellan.

Gravvårdarna på Emmaboda kyrkogård är låga och ger genom sin massverkan ett enhetligt intryck. Flera av de olika typer av gravvårdar som varit vanliga från 1930-talet och framåt finns här representerade. Gravvårdarna är mycket traditionella till sin utformning men här och var kan man också se spår av den lokala stenhuggartraditionen. Många av gravvårdarna rymmer person- och lokalhistoriska värden. Det gäller t.ex. de gravvårdar där den dödes yrkestitel angivits, vilket berättar om samhällsfunktioner och näringar som varit viktiga i Emmaboda under 1900-talet, men också gravvårdar över flera för Emmaboda viktiga personer som begravts på kyrkogården.

Till kyrkogårdsmiljön hör bistättningskällaren, klockstapeln, kyrkogårdsmuren, stigluckan och växtligheten i form av träd och häckar. Tillsammans bildar de en värdefull kulturmiljö som bidrar till förståelsen av Emmabodas utveckling under 1900-talet.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Emmaboda kyrkogård utgör ett av få exempel på kyrkogårdar från 1940-talet i Kalmar län.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i blandningen av stilar och begravningsstraditioner som möttes på de svenska kyrkogårdarna under mellankrigstiden.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskjöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Larsson, Lars-Olof, Växjö stift under 800 år, Karlskrona 1972

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Åberg, Göran, Sankt Sigfrids stift i historia och nutid, Växjö 1996

Ågren, Carl, Emmaboda – ett småländskt samhälle, Kalmar 1974

Svenska kyrkans hemsida: www.svenskakyrkan.se

Muntliga uppgifter kyrkvaktmästare Carl-Gustaf Holmevi.